

SPIS TREŚCI

SŁOWNICZEK SKRÓTÓW	XXXV
---------------------------------	------

CZĘŚĆ PIERWSZA

Prezentacja chorób reumatycznych	1
--	---

ROZDZIAŁ 1. Klasyfikacja chorób reumatycznych – Agata

<i>Matusiewicz, Marzena Olesińska</i>	3
---	---

Ogólna charakterystyka grup chorób reumatycznych	7
--	---

ROZDZIAŁ 2. Specyfika chorób reumatycznych zależna od wieku i płci – Agata Matusiewicz, Marzena Olesińska .....

Specyfika chorób reumatycznych zależna od wieku	15
---	----

Dzieci	15
--------------	----

Młodzież	16
----------------	----

Dorośli w wieku 18–45 lat	18
---------------------------------	----

Dorośli w wieku 46–65 lat	18
---------------------------------	----

Dorośli w wieku > 65 lat	19
--------------------------------	----

Specyfika chorób reumatycznych zależna od płci	20
--	----

Różnice pomiędzy męskim i żeńskim układem odpornościowym	20
---	----

Rola hormonów płciowych	21
-------------------------------	----

Rola chromosomu X	21
-------------------------	----

ROZDZIAŁ 3. Współchorobowość w chorobach reumatycznych

<i>– Aleksandra Lewandowska-Poluch, Marzena Olesińska</i> ...	23
---	----

Choroby układu sercowo-naczyniowego	24
---	----

Zakażenia	26
-----------------	----

Nowotwory	27
-----------------	----

Niedokrwistość	28
----------------------	----

Osteoporoza	29
-------------------	----

Wielautoimmunogenność	31
-----------------------------	----

ROZDZIAŁ 4. Badanie podmiotowe i przedmiotowe w diagnostyce chorób reumatycznych – Marcela Walczyk, Marzena Olesińska	33
Badanie podmiotowe	33
Ból	33
Szttywność poranna	35
Objawy ogólne	35
Choroby współistniejące	35
Styl życia, zawód	36
Badanie przedmiotowe	37
Badanie ogólnointernistyczne	37
Badanie układu ruchu	37
CZĘŚĆ DRUGA	
Diagnostyka różnicowa najczęstszych objawów klinicznych chorób reumatycznych	45
ROZDZIAŁ 5. Diagnostyka różnicowa objawów ze strony narządu ruchu	47
Objawy stawowe – <i>Magdalena Szmyrka</i>	47
Wczesne zapalenie stawów, niezróżnicowane zapalenie stawów	48
Zajęcie jednego stawu	48
Zajęcie kilku stawów	54
Zapalenie wielostawowe	55
Podsumowanie	58
Piśmiennictwo	58
Objawy mięśniowe – <i>Katarzyna Świerkocka, Marzena Olesińska</i>	58
Ból mięśni	61
Osłabienie siły mięśni	61
Miopatia w zapalnych chorobach reumatycznych	61
Sarkopenia	63
Miopatie polekowe	64
Diagnostyka przyczyn miopatii	65
Piśmiennictwo	67
Objawy kostne – <i>Katarzyna Świerkocka, Marzena Olesińska</i>	67
Diagnostyka objawów kostnych	71
Piśmiennictwo	72
ROZDZIAŁ 6. Diagnostyka różnicowa objawów ze strony innych układów i narządów	73
Objawy skórne – <i>Joanna Czuwara</i>	73
Diagnostyka zmian skórnych	73

Zmiany rumieniowe na twarzy	79
Zmiany rumieniowe w okolicach odsoniętych (fotodystrybucja)	79
Ogniska wytysienia na owłosionej skórze głowy	88
Zmiany skórne na rękach i palcach rąk	89
Sytuacje zagrażające życiu chorego	92
Podsumowanie	93
Piśmiennictwo	93
Objawy ze strony układu sercowo-naczyniowego – <i>Mariusz Wudarski,</i> <i>Sylwia Ornowska</i>	94
Profilaktyka zmian sercowo-naczyniowych w chorobach reumatycznych	94
Badania diagnostyczne	95
Piśmiennictwo	102
Objawy ze strony układu oddechowego – <i>Mariusz Wudarski,</i> <i>Sylwia Ornowska</i>	103
Choroba śródmiąższowa płuc	103
Objawy neurologiczne – <i>Anna Felis-Giemza</i>	109
Zajęcie obwodowego układu nerwowego	109
Zajęcie ośrodkowego układu nerwowego	112
Zajęcie układu autonomicznego	114
Badania diagnostyczne	115
Piśmiennictwo	116
Objawy ze strony przewodu pokarmowego – <i>Jolanta Nałęcz-Janik</i>	116
Problemy kliniczne wspólne dla reumatologii i gastroenterologii	117
Działania niepożądane leków przeciwreumatycznych na przewód pokarmowy	119
Zaburzenia czynnościowe przewodu pokarmowego	121
Zajęcie przewodu pokarmowego w chorobach reumatycznych	121
Objawy zajęcia nerek – <i>Anna Felis-Giemza</i>	125
Diagnostyka nefropatii	125
Stany szczególne związane z zajęciem nerek w chorobach reumatycznych	127
Piśmiennictwo	132
Objawy z układu krwiotwórczego – <i>Mariusz Puszczewicz</i>	133
Niedokrwistości	133
Zmiany liczby krwinek białych	134
Zmiany liczby płytek krwi	135
Splenomegalia	135
Powiększenie węzłów chłonnych	136
Inne nieprawidłowości w badaniach laboratoryjnych – <i>Mariusz Puszczewicz</i>	136

Postępowanie diagnostyczne u osób z podejrzeniem choroby reumatycznej	137
Odczyn Biernackiego (OB)	137
Białko C-reaktywne (CRP)	137
Wzrost aktywności enzymów mięśniowych	138
Wzrost stężenia kreatyniny	138
Elektroforeza białek surowicy krwi	139
Badanie ogólne moczu	139
Autoprzeciwiactwa	139
Antygen HLA-B27	145
Krioglobuliny	146
Składowe dopełniacza	146
Ferrytyna	147
Badanie histopatologiczne	148
Analiza płynu stawowego	148

CZĘŚĆ TRZECIA

Diagnostyka różnicowa w zależności od umiejscowienia

objawu chorobowego	151
--------------------------	-----

ROZDZIAŁ 7. Kręgosłup – Jolanta Nałęcz-Janik .....

Odcinek szyjny kręgosłupa	153
Badanie podmiotowe	155
Badanie przedmiotowe	155
Badania diagnostyczne	160
Metody leczenia objawów i chorób obejmujących odcinek szyjny kręgosłupa	160
Stany chorobowe zagrażające utratą funkcji kręgosłupa szyjnego lub niepełnosprawnością	162
Odcinek piersiowy kręgosłupa	164
Badanie podmiotowe	166
Badanie przedmiotowe	168
Badania diagnostyczne	169
Metody leczenia objawów i chorób obejmujących odcinek piersiowy kręgosłupa	169
Stany chorobowe zagrażające utratą funkcji kręgosłupa piersiowego lub niepełnosprawnością	172
Lędźwiowo-krzyżowy odcinek kręgosłupa	173
Badanie podmiotowe	173
Badanie przedmiotowe	176

Testy służące do różnicowania ucisku na korzenie nerwowe i psychogenego tła dolegliwości	177
Badania diagnostyczne	178
Metody leczenia objawów i chorób obejmujących odcinek lędźwiowo-krzyżowy kręgosłupa	180
Stany chorobowe zagrażające utratą funkcji kręgosłupa lub niepełnosprawnością	182
ROZDZIAŁ 8. Bark – <i>Marcela Walczyk, Jolanta Nałęcz-Janik</i>	185
Badanie podmiotowe	185
Badanie przedmiotowe	185
Badania diagnostyczne	190
Metody leczenia objawów i chorób dotyczących barku	193
Stany chorobowe zagrażające utratą funkcji barku, niepełnosprawnością lub utratą życia	195
ROZDZIAŁ 9. Łokieć – <i>Jolanta Nałęcz-Janik</i>	199
Badanie podmiotowe	200
Badanie przedmiotowe	201
Badania diagnostyczne	202
Metody leczenia objawów i chorób dotyczących łokcia	202
Stany chorobowe zagrażające utratą funkcji lub niepełnosprawnością	204
ROZDZIAŁ 10. Nadgarstek i ręka – <i>Jolanta Nałęcz-Janik</i>	207
Badanie podmiotowe	207
Badanie przedmiotowe	211
Metody leczenia objawów i chorób obejmujących nadgarstek i rękę	215
Stany chorobowe zagrażające utratą funkcji ręki lub niepełnosprawnością	216
Nowotwór złośliwy ręki i nadgarstka	216
ROZDZIAŁ 11. Biodro i obręcz kończyn dolnych – <i>Marcela Walczyk, Jolanta Nałęcz-Janik</i>	217
Badanie podmiotowe	217
Lokalizacja bólu jako wskazówka w ustaleniu jego przyczyny	220
Charakter bólu w diagnostyce różnicowej bólu obręczy kończyn dolnych	221
Wywiad dotyczący wrodzonych wad budowy, przeżytych urazów, chorób towarzyszących	222
Badanie przedmiotowe	223
Metody leczenia objawów i chorób obejmujących biodro	228

ROZDZIAŁ 12. Staw kolanowy – <i>Jolanta Nałęcz-Janik</i>	231
Badanie podmiotowe	231
Badanie przedmiotowe	231
Metody leczenia objawów i chorób obejmujących staw kolanowy	240
Stany chorobowe prowadzące do trwałej utraty funkcji i niepełnosprawności	241
Septyczne zapalenie stawu	241
Reumatoidalne zapalenie stawów	241
Uszkodzenie więzadła krzyżowego	241
ROZDZIAŁ 13. Stopa i staw skokowy – <i>Jolanta Nałęcz-Janik</i>	243
Badanie podmiotowe	244
Badanie przedmiotowe	247
Metody leczenia objawów i chorób dotyczących stawu skokowego i stopy	248
Zasady postępowania w poszczególnych sytuacjach klinicznych	251
Stany chorobowe zagrażające utratą funkcji stopy lub niepełnosprawnością	252
ROZDZIAŁ 14. Stawy skroniowo-żuchwowe – <i>Jolanta Nałęcz-Janik</i> ...	255
Badanie podmiotowe	256
Przyczyny dolegliwości ze strony stawu skroniowo-żuchwowego	256
Badanie przedmiotowe	259
Badania diagnostyczne	261
Metody leczenia objawów i chorób obejmujących stawy skroniowo-żuchwowe	261
CZĘŚĆ CZWARTA	
Pacjent z chorobą reumatyczną w gabinecie lekarza POZ	263
ROZDZIAŁ 15. Reumatoidalne zapalenie stawów – <i>Maria Majdan,</i> <i>Olga Borys</i>	265
Definicja i podział	265
Epidemiologia	265
Patogeneza	266
Obraz kliniczny	267
Objawy zajęcia narządu ruchu	267
Objawy ogólnoustrojowe i zajęcia narządów wewnętrznych	268
Choroby współistniejące z wieloletnim RZS	269
Nieprawidłowości w badaniach dodatkowych	269
Rozpoznanie	270

Diagnostyka różnicowa	270
Ocena aktywności RZS	271
Leczenie	272
Specyficzne zagadnienia	273
Cięża a RZS	273
Reumatoidalne zapalenie stawów u osób starszych	275
Współpraca ze specjalistami z innych dziedzin	276
Długotrwałe rokowanie i powikłania	276
Znaczenie edukacji chorego na RZS	277
Piśmiennictwo	277

ROZDZIAŁ 16. Choroba zwyrodnieniowa stawów

– <i>Wojciech Romanowski</i>	279
Definicja	279
Epidemiologia, podział i patogenezą	279
Obraz kliniczny	280
Wywiad	280
Odchylenia w badaniu przedmiotowym	280
Lokalizacje choroby	281
Przebieg choroby	283
Badania dodatkowe	283
Kryteria rozpoznania	284
Różnicowanie	286
Leczenie	286
Leczenie nefarmakologiczne	286
Leczenie farmakologiczne	287
Współpraca ze specjalistami z innych dziedzin	288
Rokowanie	289
Piśmiennictwo	289

ROZDZIAŁ 17. Dna moczanowa i inne choroby wywołane

przez kryształy – <i>Maria Maślińska</i>	291
Dna moczanowa	291
Definicja	291
Epidemiologia	291
Patogeneza	291
Obraz kliniczny	292
Nieprawidłowości w badaniach dodatkowych	294
Hiperurykemia	295
Objawy alarmowe	295
Rozpoznanie	296

Leczenie	296
Specyficzne zagadnienia	299
Profilaktyka	300
Zagadnienia do poruszenia w edukacji pacjenta	300
Piśmiennictwo	300
Choroba związana z odkładaniem kryształów dwuwodnego pirofosforanu wapniowego	301
Definicja	301
Patogeneza	301
Obraz kliniczny	302
Rozpoznanie	302
Diagnostyka różnicowa	303
Leczenie	303
Profilaktyka	303
Piśmiennictwo	304
Zapalenie stawów wywołane przez hydroksyapatyty	304
Definicja	304
Obraz kliniczny	304
Rozpoznanie	305
Leczenie	305
Inne choroby stawów wywołane przez kryształy	305
Piśmiennictwo	306
ROZDZIAŁ 18. Spondyloartropatie – przewlekłe choroby zapalne przebiegające z zajęciem kręgosłupa	
– <i>Ewa Stanisławska-Biernat</i>	307
Definicja i klasyfikacja	307
Epidemiologia i patogeneza	307
Spondyloartropatia osiowa, w tym zeszywniające zapalenie stawów kręgosłupa (ZZSK)	309
Obraz kliniczny	309
Nieprawidłowości w badaniach dodatkowych	309
Typowy oraz ostry przebieg choroby	310
Kryteria rozpoznania	310
Rozpoznanie różnicowe	311
Specyficzne zagadnienia	311
Leczenie farmakologiczne i nefarmakologiczne	312
Współpraca ze specjalistami z innych dziedzin	312
Powikłania i rokowanie	313
Profilaktyka i zagadnienia do poruszenia w edukacji pacjenta	313

Spondyloartropatia obwodowa, w tym łuszczycowe zapalenie stawów (ŁZS)	313
Obraz kliniczny	313
Nieprawidłowości w badaniach dodatkowych	313
Typowy oraz ostry przebieg choroby	314
Kryteria rozpoznania	314
Rozpoznanie różnicowe	315
Leczenie farmakologiczne i nefarmakologiczne	315
Współpraca ze specjalistami z innych dziedzin	315
Powikłania i rokowanie	315
Profilaktyka i zagadnienia do poruszenia w edukacji pacjenta	316
Reaktywne zapalenia stawów	316
Zapalenia stawów towarzyszące nieswoistym zapaleniom jelit	317
Piśmiennictwo	317

ROZDZIAŁ 19. Młodzieńcze idiopatyczne zapalenie stawów

– <i>Piotr Gietka</i>	319
Definicja	319
Epidemiologia	319
Etiopatogeneza	319
Obraz kliniczny	320
Nieprawidłowości w badaniach dodatkowych	324
Badania laboratoryjne	324
Diagnostyka obrazowa	324
Przebieg choroby	325
Objawy alarmowe	326
Rozpoznanie	326
Diagnostyka różnicowa	326
Specyficzne zagadnienia	327
Leczenie	328
Powikłania i rokowanie	328
Piśmiennictwo	329

ROZDZIAŁ 20. Toczeń rumieniowaty układowy

– <i>Anna Apanel-Kotarska, Marzena Olesińska</i>	331
Definicja	331
Epidemiologia	331
Patogeneza	332
Obraz kliniczny	333
Objawy ogólne	333
Zmiany na skórze i błonach śluzowych	333

Zmiany w narządzie ruchu	334
Zajęcie układu oddechowego	335
Zajęcie układu krążenia	335
Zajęcie nerek	336
Zajęcie układu nerwowego (postać neuropsychiatryczna tocznia) ..	337
Zajęcie przewodu pokarmowego	337
Ocena ciężkości choroby	337
Nieprawidłowości w badaniach dodatkowych	337
Rozpoznanie	338
Rozpoznanie różnicowe	340
Leczenie	341
Rokowanie	342
Profilaktyka	342
Współpraca ze specjalistami z innych dziedzin	342
Specyficzne zagadnienia	343
Planowanie rodziny i ciąży	343
Toczeń z początkiem w wieku podeszłym	343
Toczeń z początkiem w dzieciństwie	343
Niezróżnicowana choroba tkanki łącznej	344
Toczeń indukowany lekami	344
Zagadnienia do poruszenia w edukacji pacjenta	344
Piśmiennictwo	345
ROZDZIAŁ 21. Zespół antyfosfolipidowy – Anna Apanel-Kotarska,	
<i>Marzena Olesińska</i>	347
Definicja	347
Epidemiologia	347
Patogeneza	347
Obraz kliniczny	348
Objawy związane z zakrzepicą kończyn dolnych	348
Objawy związane z zakrzepicą naczyń narządów wewnętrznych ...	348
Objawy ze strony ośrodkowego układu nerwowego i narządów zmysłów	348
Niepowodzenia położnicze	349
Objawy ze strony narządu ruchu	349
Zmiany skórne	349
Rozpoznanie	350
Rozpoznanie różnicowe	351
Specyficzne zagadnienia	351
Cięża	351
Seronegatywny zespół antyfosfolipidowy	352

Katastrofalny zespół antyfosfolipidowy	352
Leczenie	353
Leczenie zespołu antyfosfolipidowego	353
Leczenie katastrofalnego zespołu antyfosfolipidowego	354
Profilaktyka	354
Profilaktyka pierwotna	354
Profilaktyka wtórna	354
Współpraca ze specjalistami z innych dziedzin	355
Powikłania	355
Rokowanie	356
Zagadnienia do poruszenia w edukacji pacjenta	356
Piśmiennictwo	356
ROZDZIAŁ 22. Zespół Sjögrena – Eugeniusz Józef Kucharz	359
Definicja	359
Epidemiologia	359
Patogeneza	360
Obraz kliniczny	360
Objawy związane z gruczołami wydzielania zewnętrznego	360
Objawy pozagruzołowe	361
Nieprawidłowości w badaniach dodatkowych	362
Objawy alarmowe	362
Rozpoznanie	363
Rozpoznanie różnicowe	364
Leczenie	364
Współpraca ze specjalistami z innych dziedzin	366
Rokowanie	366
Zagadnienia do poruszenia w edukacji pacjenta	367
Piśmiennictwo	367
ROZDZIAŁ 23. Twardzina układowa – Otylia Kowal-Bielecka, Ewa Gińdzieńska-Sieśkiewicz	369
Definicja choroby	369
Epidemiologia i patogeneza	369
Klasyczny obraz kliniczny	370
Objawy skórne	370
Objawy naczyniowe	372
Zajęcie płuc	373
Zajęcie serca	374
Nefropatia	374
Zajęcie przewodu pokarmowego	375

Objawy z układu ruchu	375
Postacie kliniczne twardziny układowej	376
Nieprawidłowości w badaniach dodatkowych	376
Kapilaroskopia	376
Badania laboratoryjne	376
Objawy alarmowe sygnalizujące zagrożenie dla życia	377
Rozpoznanie	377
Diagnostyka różnicowa	378
Specyficzne zagadnienia	379
Leczenie twardziny układowej	379
Leczenie farmakologiczne	379
Leczenie nefarmakologiczne	381
Współpraca ze specjalistami z innych dziedzin	381
Powikłania i rokowanie	381
Profilaktyka. Zagadnienia do poruszenia w edukacji pacjenta	382
Piśmiennictwo	382

ROZDZIAŁ 24. Miopatie zapalne – Piotr Szczęsny,

Katarzyna Świerkocka .....

Definicja i klasyfikacja	385
Epidemiologia	385
Patogeneza	386
Obraz kliniczny	386
Nieprawidłowości w badaniach dodatkowych	388
Typowy oraz ostry przebieg choroby	389
Rozpoznanie	389
Rozpoznanie różnicowe	389
Specyficzne zagadnienia	391
Leczenie	391
Leczenie farmakologiczne	391
Leczenie nefarmakologiczne	391
Rokowanie	392
Profilaktyka	392
Zagadnienia do poruszenia w edukacji pacjenta	392
Piśmiennictwo	393

ROZDZIAŁ 25. Pierwotne zapalenia naczyń – Marcin Milchert,

Marek Brzosko .....

Definicja	395
Epidemiologia	395
Klasyfikacja i patogeneza	395

Ocena aktywności zapalenia naczyń	397
Leczenie i monitorowanie aktywności choroby	398
Powikłania choroby i leczenia oraz rokowanie	398
Zapalenia dużych naczyń	399
Olbrzymiokomórkowe zapalenie tętnic	399
Choroba Takayasu	403
Zapalenia średnich naczyń	404
Guzkowe zapalenie tętnic	404
Choroba Kawasaki	405
Zapalenia małych naczyń	406
Ziarniniakowatość z zapaleniem naczyń	406
Mikroskopowe zapalenie naczyń	408
Eozynofilowa ziarniniakowatość z zapaleniem naczyń	409
Zapalenie naczyń związane z krioglobulinemią	409
Zapalenie naczyń związane z IgA	410
Pokrzywkowe zapalenie naczyń z obniżonym stężeniem składowej C1q dopełniacza	410
Zapalenia różnych naczyń	410
Choroba Behçeta	410
Zespół Cogana	411
Piśmiennictwo	411
ROZDZIAŁ 26. Polimialgia reumatyczna – Marcin Milchert, <i>Marek Brzosko</i>	413
Definicja	413
Epidemiologia	413
Obraz kliniczny i przebieg choroby	413
Badania diagnostyczne	414
Rozpoznanie	414
Rozpoznanie różnicowe	414
Leczenie	414
Monitorowanie	415
Powikłania i rokowanie	416
Zagadnienia do poruszenia w edukacji pacjenta	416
Piśmiennictwo	416
ROZDZIAŁ 27. Choroby metaboliczne kości – Piotr Głuszko	417
Osteoporoza	417
Definicja	417
Epidemiologia	417
Patogeneza	418

Obraz kliniczny	418
Badania diagnostyczne	419
Rola i zadania lekarzy POZ w prowadzeniu chorych na osteoporozę	420
Leczenie	423
Piśmiennictwo	425
Osteomalacja	426
Definicja	426
Patogeneza	426
Objawy kliniczne	426
Badania diagnostyczne i ustalenie rozpoznania	427
Leczenie	427
Piśmiennictwo	428
Choroba Pageta	428
Definicja	428
Epidemiologia	428
Patogeneza	428
Objawy kliniczne	428
Badania diagnostyczne	428
Leczenie	429
Piśmiennictwo	429
 ROZDZIAŁ 28. Choroby tkanki łącznej uwarunkowane genetycznie	
– <i>Agata Saletra, Marzena Olesińska</i>	431
Łagodny zespół hipermobilności stawów	432
Definicja	432
Epidemiologia	432
Patogeneza	432
Obraz kliniczny	432
Rozpoznanie	434
Leczenie	434
Zespół Ehlersa-Danlosa	435
Definicja	435
Epidemiologia	435
Patogeneza	435
Obraz kliniczny	435
Inne nieprawidłowości	437
Rozpoznanie	437
Leczenie	441
Zespół Marfana	441
Definicja	441
Epidemiologia	441

Patogeneza	442
Obraz kliniczny	442
Objawy alarmowe	443
Rozpoznanie	443
Leczenie	445
Rokowanie	445
Dysplazje kostno-stawowe	446
Definicja	446
Patogeneza	446
Epidemiologia	446
Charakterystyka najważniejszych dysplazji kostno-stawowych	447
Leczenie	448
Piśmiennictwo	448
ROZDZIAŁ 29. Zakażenia a choroby reumatyczne	
– <i>Katarzyna Romanowska-Próchnicka</i>	451
Infekcyjne zapalenie stawów	451
Definicja	451
Etiologia	451
Obraz kliniczny	452
Diagnostyka	454
Diagnostyka różnicowa	455
Leczenie	455
Reaktywne zapalenie stawów	456
Gorączka reumatyczna	456
Definicja	456
Epidemiologia	456
Obraz kliniczny	456
Diagnostyka	457
Rozpoznanie	457
Leczenie	458
Borelioza (choroba z Lyme)	458
Definicja	458
Obraz kliniczny	458
Rozpoznanie	459
Leczenie	459
Zapobieganie	460
Piśmiennictwo	460

ROZDZIAŁ 30. Inne choroby reumatyczne – Katarzyna Romanowska-Próchnicka, Aleksandra Lewandowska-Poluch, Marzena Olesińska	461
Choroba Stilla z początkiem w wieku dorosłym	461
Definicja	461
Epidemiologia	461
Etiopatogeneza	461
Obraz kliniczny	461
Nieprawidłowości w badaniach dodatkowych	462
Rozpoznanie	462
Leczenie	463
Sarkoidoza	463
Definicja	463
Epidemiologia	463
Obraz kliniczny	463
Nieprawidłowości w badaniach dodatkowych	465
Rozpoznanie	465
Leczenie	466
Zapalenie tkanki tłuszczowej	466
Definicja	466
Obraz kliniczny	466
Rozpoznanie	468
Leczenie	468
Nawracające zapalenie chrząstek	468
Epidemiologia	469
Etiopatogeneza	469
Obraz kliniczny	469
Rozpoznanie	470
Rozpoznanie różnicowe	470
Rokowanie	470
Leczenie	470
Amyloidoza	471
Rozpoznanie	472
Leczenie	472
Zmiany w narządzie ruchu w przebiegu chorób gruczołów dokrewnych ..	473
Choroby przysadki	473
Nadczynność tarczycy	474
Niedoczynność tarczycy	474
Choroby gruczołów przytarczycznych	474
Stany chorobowe narządu ruchu stwierdzone z większą częstością u chorych na cukrzycę	475
Piśmienictwo	477

ROZDZIAŁ 31. Najczęstsze regionalne zespoły bólowe oraz zespoły bólu uogólnionego – Mariusz Wudarski, Sylwia Ornowska	479
Najczęstsze regionalne zespoły bólowe	479
Entezopatie	479
Zespół cieśni kanału nadgarstka	480
Zespół trzaskającego palca	481
Zespół de Quervaina	482
Zespół nadkłykcia bocznej kości ramiennej – „łokieć tenisisty”	483
Zespół nadkłykcia przyśrodkowego – „łokieć golfisty”	483
Zapalenie kaletki krętarzowej	484
Zapalenie kaletki przedrzepkowej stawu kolanowego	485
Zapalenie kaletki maziowej mięśni półbłoniastego i brzuchatego łydki (torbiel Bakera)	485
Zapalenie ścięgna piętowego (Achillesa)	485
Leczenie regionalnych zespołów bólowych	485
Piśmiennictwo	486
Zespoły bólu uogólnionego	486
Fibromialgia	487
Piśmiennictwo	488
ROZDZIAŁ 32. Ból krzyża – Bożena Targońska-Stępnik	489
Definicja i ogólna charakterystyka	489
Epidemiologia	489
Patomechanizm bólu krzyża	490
Dyskopatia	490
Spondyloza	490
Czynniki miogenne	491
Czynniki neurogenne	491
Niespecyficzny ból krzyża	491
Czynniki specyficzne	491
Objawy i przebieg kliniczny	493
Postępowanie diagnostyczne	493
Badanie podmiotowe	495
Badanie przedmiotowe	495
Badania obrazowe	496
Badania dodatkowe	496
Leczenie bólu krzyża	497
Metody leczenia ostrego bólu krzyża	497
Postępowanie w przewlekłym bólu krzyża	499
Piśmiennictwo	500

ROZDZIAŁ 33. Choroby reumatyczne a nowotwory	
– <i>Anna Felis-Giemza</i>	503
Diagnostyka choroby nowotworowej w chorobach reumatycznych	503
Nowotwory narządu ruchu	504
Pierwotne nowotwory kości i stawów	504
Wtórne nowotwory kości i stawów	505
Objawy paranowotworowe z narządu ruchu	505
Choroby reumatyczne a nowotwory	506
Wpływ leków stosowanych w reumatologii na onkogenezę	506
Piśmiennictwo	510

CZĘŚĆ PIĄTA

Wybrane problemy terapeutyczne dotyczące pacjentów z chorobami reumatycznymi	511
---	-----

ROZDZIAŁ 34. Leczenie bólu – <i>Robert Rupiński</i>	513
Mechanizm powstawania bólu	513
Ból ostry i przewlekły	515
Ocena bólu w praktyce klinicznej	515
Niesteroidowe leki przeciwzapalne (NLPZ)	516
Działania niepożądane i interakcje NLPZ	518
Inne nieopioidowe leki przeciwbólowe	520
Paracetamol	520
Metamizol	521
Nefopam	521
Opioidy i koanalgetyki w terapii bólu w układzie ruchu	521
Opioidy	522
Koanalgetyki	522
Uwagi dotyczące terapii bólu	522
Piśmiennictwo	523

ROZDZIAŁ 35. Leki stosowane w reumatologii, monitorowanie działań niepożądanych – <i>Anna Felis-Giemza</i>	525
Leki przeciwbólowe	525
Paracetamol (acetaminofen)	525
Opioidy	526
Niesteroidowe leki przeciwzapalne (NLPZ)	526
Leki przeciwdepresyjne	527
Leki przeciwdrgawkowe	527
Leki stosowane miejscowo	527
Glikokortykosteroidy	528

Prednizon	529
Klasyczne syntetyczne leki modyfikujące przebieg choroby	530
Chlorochina/hydroksychlorochina	534
Metotreksat	534
Sulfasalazyna	534
Leflunomid	535
Cyklosporyna A	536
Mykofenolan mofetylu	536
Azatiopryna	537
Cyklofosfamid	538
Biologiczne leki modyfikujące przebieg choroby	538
Inhibitory JAK-kinaz	539
Lek biopodobny	541
Sytuacje szczególne	541
Zakażenie u chorego leczonego lekiem biologicznym	541
Zapalenie płuc indukowane metotreksatem	544
Piśmiennictwo	545

ROZDZIAŁ 36. Iniekcje do stawów i tkanek miękkich –

<i>Katarzyna Romanowska-Próchnicka</i>	547
Zasady wykonywania iniekcji do stawów i tkanek miękkich	548
Bark	548
Staw łokciowy	550
Nadgarstek	553
Śródrezcze i palce	555
Krętarz większy	556
Kolano	557
Staw skokowy	558
Stawy śródstopno-paliczkowe	560
Ścięgno piętowe (Achillesa)	560
Przyczep rozciągna podszewowego	561

ROZDZIAŁ 37. Leczenie operacyjne chorób reumatycznych

– <i>Janusz Płomiński</i>	563
Specyfika chorób reumatycznych w aspekcie zabiegowym	563
Rola ortopedy w leczeniu chorób reumatycznych	564
Synowektomia	564
Ortopedyczne leczenie zajęcia tkanek miękkich	565
Protezooplastyka	565
Protezooplastyka dużych stawów	565
Protezooplastyka małych stawów	566

Usztywnienie stawu (artrodeza)	566
Leczenie ortopedyczne chorób reumatycznych z zajęciem kręgosłupa	567
Wybór czasu i metody operacji	568
Piśmiennictwo	569
ROZDZIAŁ 38. Leczenie rehabilitacyjne w chorobach	
reumatycznych – <i>Krystyna Księżopolska-Orłowska</i>	571
Definicja rehabilitacji	571
Zespół rehabilitacyjny	573
Zadania zespołu rehabilitacyjnego w chorobach reumatycznych	573
Specyfika rehabilitacji w zapalnych chorobach stawów	574
Przebieg przewlekły i postępujący chorób reumatycznych	574
Wielomiejscowość zmian chorobowych	575
Sterowanie kompensacją	575
Walka z bólem	575
Zapobieganie deformacjom i przeciążeniu stawów	577
Osteoporoza	578
Konieczność rehabilitacji społecznej i zawodowej	578
Metody fizjoterapeutyczne	578
Przeciwwskazania do fizykoterapii	580
Podsumowanie	581
Piśmiennictwo	581
Skorowidz	583